Laatdienst zondag 4 oktober 2026
Jaarthema: Kostbare bronnen - Poëzie: denken over dichten

Inleiding
Kostbare bronnen, een ruime titel als jaarthema, waar dan ook een mooi divers programma is uit voortgekomen, ingevuld door voorgangers uit verschillend tradities.
Poëzie is de eerste bron, *denken over dichten.* Niet iedereen heeft iets met poëzie, en toch is het overal te vinden; in reclame, zomaar op straat, in popmuziek en opera,en natuurlijk ook in liederen die hier steeds gezongen worden, en niet te vergeten; in de Bijbel. Kan poëzie een bron zijn om God te vinden? Die vraag gaan we dit uur verkennen, met een gedicht, een psalm en een aantal verzen uit het Johannes-evangelie. We zingen, bidden, luisteren in de stilte; naar de woorden in ons hart en onze ziel.

Gedicht: Contact van Joost Zwagerman
Lezing: Psalm 146(vrij) Huub Oosterhuis
Bijbellezing: Joh. 1: 1–14 (KBS Willibrordvertaling 1978)

Overweging
Poëzie lijkt aan populariteit te winnen, de nacht van de poëzie, en dat was afgelopen nacht, de nacht van de poëzie is altijd uitverkocht en ook Poetry International trekt elk jaar weer meer bezoekers. Gedichtendag is al uitgegroeid tot een landelijke traditie en elk zich respecterende stad heeft een stadsdichter. Gedichten verschijnen in het openbaar; Alkmaar heeft een gedichtenstraatje en loop je over het Bolwerk dan ontvouwt er zich voor je voeten een herhalend gedicht, als een mantra. Ik ben een liefhebber van poëzie, elke dag heb ik wel een bundel bij de hand. Het is taal om te overdenken en in menig gedicht probeert de dichter het mysterie van het leven in taal te vatten. Soms lukt dat, vaker ontglipt het en toch proberen dichters het steeds opnieuw.

De protestantse nadruk op het woord, al dan niet met een hoofdletter, heeft het gevaar in zich het geloof tot een zaak van de rede, het verstand te reduceren. Is er taal die de rede overstijgt? Is er taal die hart en ziel kan raken? Ik denk dat de taal van muziek en poëzie een goede poging is.
‘Poëzie is de heldere uitdrukking van gemengde gevoelens‘, zegt Auden en is religie geen emmer vol gemengde gevoelens? Is religie een werkelijkheid voorbij de onze, of misschien toch in onszelf, iets waarnaar we verlangen? Is het een belofte die samenvalt met een horizon, een vergezicht, een droom?
En toch, juist de verhalen uit de Bijbel, dat woord waar velen houvast in vinden, hebben allemaal trekken van gedichten, want juist in die vorm kun je ze het best onthouden en als ze dan ook nog op muziek staan, gaat het nog beter. De Psalmen zijn van die liederen, en de verzen uit Psalm 146, die we lazen, spreken over het vertrouwen en verlangen naar gezien zijn, geborgen zijn, verlangen naar een God die hoort. (over de psalmen later wat meer)

Het gedicht dat we lazen van Joost Zwagerman, ik geloof dat hij de eerste stadsdichter van Alkmaar was, dat gedicht komt uit zijn laatste gedichtenbundel, getiteld: Wakend over God, het is het eerste gedicht uit die bundel. Door heel de bundel heen is ook een verlangen te horen en te voelen naar een God die hoort. De gedichten laten zich lezen als een verwoede poging om greep te krijgen op het onvatbare en onuitsprekelijke. Oog in oog met de wereld, die angst oproept. *Voor alles bang geweest* dichtte hij eerder.
Zwagerman weigert genoegen te nemen met dat wat is, hij vecht met God, en met zichzelf. p 8 september 2015 na langdurig verzet tegen het verlangen om er niet te zijn, stapt hij alsnog uit het leven. De ruim 30 gedichten die hij na liet, verschenen enige maanden naar zijn dood. De gedichten lezen als een wanhoopskreet, maar ook klinkt er hoop indoor, vertrouwen. Een van God verlaten mens, die hunkert naar gezien en gedragen te worden.

Gevoelens van Godverlatenheid, en een verlangen naar God, en ook verlangen naar geborgenheid bij iets dat groter is dan te vatten, dat alles zit verborgen in de gedichten. De psalmen in de Bijbel hebben diezelfde gevoelens en gedrevenheid. Het is taal van het hart, van de ziel .
In een ander gedicht uit diezelfde bundel dicht Zwagerman: *Nochtans belijd ik dat ik tegen de klippen op, uiteindelijk in Hem geloof*. Tegen de klippen op geloven, omdat God je door alles heen niet loslaat, en tegelijkertijd je van God verlaten voelen. God ontsnapt ons, is alomvattend mysterie, de Eeuwige schittert door afwezigheid en weet zo de aandacht op zich te vestigen:
Hallo, met God, ik ben er niet, ik bel nooit terug dicht Zwagerman.
Maar toch laat God ons niet met rust, vanaf de eerste seconde van ons leven zijn we toch op de een of andere manier verbonden. We zijn allemaal die mens die vreemde telefoontjes krijgt.
God meldt zich voortdurend, maar liever houd ik mij doof of van de domme, en maak mezelf wijs zijn stem niet te herkennen. Toch zoekt de mens een leven lang naar het mysterie van het leven.
We zoeken contact met een denkbeeldige god die past in onze kraam, maar die geeft gelukkig nooit gehoor. De ware God is ten enenmale de Ongekende, de Verborgene die ons voor is geweest.
We zijn al gekend, al is dat moeilijk te verteren, te vatten, te geloven.

Nog even terug naar de Bijbel, dat bijzonder boek met verhalen en gedichten dat begint met een ode aan de schepping, en in laatste evangelie van Johannes wordt dat nog een herhaalt; een ode aan de nieuwe schepping: in Jezus Messias.. *In het begin was het woord, en het woord was bij God en het woord was God*. Vroeger, toen ik nog een kind was, klonken deze woorden aan het eind van elke kerkdienst. Nog steeds als ik ze hoor, bekruipt me een nostalgisch gevoel, woorden die een kinderlijk geloof oproepen, een grenzeloos vertrouwen, het komt goed! Nog eerder werden ze ook gelezen als er gezaaid werd in de lente. Kruislings liep de zaaier over de akker, met deze woorden; wetend: de oogst is niet alleen afhankelijk van menselijke inspanning.(Kom daar nog maar een om in de voedselindustrie van nu.)
En dan Psalm 146, waar we verzen uit lazen in een vrije vertaling van Oosterhuis, een vertaling waarbij de poëtische structuur van de psalm gerespecteerd is. Woorden van deze psalm klonken ook bij het afscheid van Ali, koorlid, deze zomer stierf ze toch nog onverwacht. Zingen was voor haar belangrijk, zoals dat voor vele Laatdienstbezoekers belangrijk is. Zingen als manier van bidden, zingen om dat te zeggen wat bijna niet te zeggen is, zingen als poëzie hardop.
Psalmen zijn stugge en mateloze teksten, vol afgrond en zwevende hemel. Verbijstering klinkt in de psalmen om wat mensen doen met elkaar, martelen, en nog erger. Maar ook klinkt er een zeker weten: een duistere zaak is de wereld, maar er zijn mensen van licht. Psalmen gaan tekeer tegen onrecht, en spreken over Gods nabijheid. Psalmen zijn liederen binnen het Bijbelse uittochtverhaal, over bevrijding uit slavernij en vernedering, angst en leegte. Psalmen gaan over een God die zich verbonden heeft aan mensen, juist aan de vernederden, de armen en verdrukten, de vreemdeling.
Geloven in die God is een opdracht. Geloven is en werkwoord. En wat een geluk dat ik nooit zover kan wegdwalen dat God niet meer hoort. Want zo zegt het evangelie: *aan allen echter die Hem wel aanvaarden, aan hen die in zijn Naam geloven gaf Hij het vermogen om kinderen van God te worden.*
Kinderen van God worden, dat is nogal wat, wat een belofte. Of is het opdracht?
Ik denk beide tegelijk. Heel dit uur door zingen we poëzie, steeds is, klinkt er verlangen en hoop, worsteling en overgave, geborgen zijn en van God verlaten. Alles tegelijk, want leven is niet simpel en geloven evenmin, daarom:

Laat mij maar zingen, zolang het nog kan,
laat mij toch zingen zolang ik nog ben
bij mijn verstand en bij stem.
Jou zal ik zingen, geen ander, geen vreemde,
jou, alleen jou en weer jou!

Alkmaar 4 oktober 2026
Gonny Loman